

ÉRTESITŐ

AZ ERDÉLYI-MÚZEUM-EGYESÜLET ORVOSTUDOMÁNYI SZAKOSZTÁLYÁBÓL.

XXXVI. kötet.

1914.

III. füzet.

A freudizmusról.

I. Előadás kivonata.*

Előadta LECHNER KÁROLY dr. egyetemi tanár.

FREUDnek és híveinek tanai nagy körben találtak visszhangra és pedig főleg azért, mert az orvosi tudományoknak manapság tulságosan objektív kutatási módjaitól eltérőleg, a subjektív tényezők méltatására helyezték a fősúlyt. E tanoknak vannak eredményeik és vannak veszedelmeik. Egyrészt lökést adtak új irányban az orvosi gondolkodásnak, másrészt éppen a bennük való vak bizodalom elterjedése tette őket veszedelmessé. Azért szükségessé vált azokat természettudományi szempontból józan elbírálás tárgyává tenni.

FREUD tanai a lélekelemzés eredményeiből indulnak ki, a melyek segítségével a léleknek homályos és rejtett tényeit megvilágítani, azokat rejtekükből kiemelni akarják, hogy azután, ha netán káros befolyásuk volna, onnét véglegesen ki is küszöböljék. Ezen eredmények biztosítására külön metódusok alkalmaztattak és azoknak megértésére külön elméletek lettek felállítva. A fő metódus a lélekelemzés. A fő elméletek a nemtudatosság elmélete, az asszociáció- és az indulat elmélete, valamint az ivarelmélet. Ezekhez még több más elmélet társul, a melyek együtt szövödményes lelki-mechanizmusok magyarázatára szolgálnak.

A léleknek homályos és rejtett tényeit a nemtudatosban keresik. Szerintük a nemtudatos lelki-elemek (érzések és képze-

* Előadatott az E. M.-E. orvostudományi szakosztályának 1914. április 25.-iki ülésén.

tek) a háttérben érvényesülnek és ez által öntudatlan befolyást gyakorolnak a lelki eseményekre, sőt kórságokat okoznak.

Ha bírálni akarjuk e föltevéseket, az első kérdés, a mely fölmerül, az: vajjon léteznek-e egyáltalában nemtudatos lelki elemek és ha igen, a tudatba emelhetők-e azok, avagy sem?

A filozófia és az orvostudományok már régóta beigazoltak vélik a nemtudatos lelki elemeknek létezését. Ámde ezek legnagyobb részt öntudatlanok is maradnak, mert csupán kisebb részük állítható be a tudat világába. Ugyanis a tudat nem az érzések intenzitásától függ, a mint azt FREUDÉK hiszik, hanem az egymásról hírt vevő, egymással összetársuló, egymást kiszínező, kiegészítő és tökéletesítő lelkielemeknek tömegétől. Homályos, gyöngé érzések is lehetnek tudatosak, pld. a gondolt színárnyalat. Erős, világos érzések is különállóságukban öntudatlanok maradhatnak, pld. a reánk nehezedő légnyomás, vagy a figyelem nem kísérte nappali fény. Minél több és minél sokfélébb ellenben az egymást kiegészítő érzés, annál tökéletesebb azoknak egyetlen érzéskomplexumba olvadó tudata. Csakis komplexumok válnak tudatossá, egyes érzések soha.

A nemtudatos lelki elemeket négy csoportra lehet osztani.

Nemtudatos elsősorban a szervezet mindamra életmunkája, a melynek érzései (pld. a májsejteké, a vesesejteké) egymás közti asszociációs kapcsolatokkal nem bírván, a közérzetben részt nem vesznek. Ezek a megfelelő idegpályákat nélkülözik és azért a lélekelemzés számára is hozzáférhetetlenek.

Másod sorban nemtudatosak a szervezet munkás reakcióinak ama közérzetei, a melyek valamely érzéskomplexumba beleolvadnak és ezáltal elvesztik önállóságukat. Ilyenek például az érzékszervek, az izmok, a vérerek munkaérzései, ilyenek az észrevevés térbeli, időbeli, létbeli, számbeli, stb. érzései. Szemünk munkáját látáskor, izmainknak hangközvetítő mozgását beszéd közben nem érezzük. Tárgyakat csak térben, eseményeket csak időben, testünket csak egyensúlyban, egymásutánt csak számsorban, stb. tudunk érezni, bár sem térérzésünk, sem időérzésünk, stb. különállólág ekkor ninesen, sőt azt a tárgytól vagy az eseménytől elválasztani többé képtelenek vagyunk. Ilyen beleolvadt érzések a komplexumtól többé nem lévén elválaszthatók, lélekelemzésre sem alkalmasak.

Nemtudatosak harmadsorban az emlékezésnek tényei, ha azok valamely érzéskomplexumba beleolvadván, annak kiszínezéséhez hozzájárulnak, pl. az állat, a bűn, stb. fogalmában. Az a föltevés, mintha az emlék a nemtudatban nyugvó tartalék volna, természettudományi szempontból tarthatatlan. Az emlékezés ténye valóban funkció. Az emlék pedig az erőtöltés készsége csupán, a mely az ilyen lelki funkcióra képesít, de sohasem tudattalan érzés vagy képzet. Érzéssé, illetőleg képzetté az emlék csak a felidőzés alkalmával válik, tehát felidőzés nélkül a nemtudatban nem érvényesülhet. Különben is az emlékezésnek csakis tapadási hűsége van és a tudatba való felidézhetősége. Mindkét tulajdonság a lélekelemzés által, éppen úgy azonban más metódus által is, befolyásolható. Az emlékezés hűségét nem lehet befolyásolni anélkül, hogy az egyúttal hűtelenné ne váljék. Akár köttetnek e befolyás révén a komplexumhoz újabb elemek, akár elvétenek tőle régiek, az mindenkor a hűség rovására megy. A mi pedig az emlékezésnek könnyű vagy nehéz felidézhetőségét illeti, az mindenekelőtt az illető komplexumok erőtöltéseinek ingerlékenységétől függvén, csupán figyelem-közvetítette gyakorlással befolyásolható. A lélekelemzés tehát, ha felidéz az emlékből valamit, azt szintén csak a figyelem és a gyakorlás segítségével teheti. Erre azonban más mnemoteknikus metódusok is alkalmasak.

Végre negyedsorban nemtudatosak még az automatáságok, mint a gépies reakcióknak csak eredményekben tudatos komplexumai. Ezeknél már valóságos apparátusok szerepelnek komplikált visszahatások emlékei nyomán. Itt szintén csak az erőtöltés készsége van meg, nem pedig valamelyes nemtudatos mozgásnak érzései vagy képzetei. Az ilyen automatáságok (pl. az írás, a beszéd, a járás, stb. képessége) annál tökéletesebbek, minél pontosabb figyelemmel lettek begyakorolva és annál könnyebben állanak rendelkezésre, minél nagyobb a begyakoroltságuk. Öntudatlanságuk is a tökéletességükkel és gyakorlottságukkal áll arányban. Bizonyos, hogy a lélekelemzés számára ezek is hozzáférhetők, ámde csak úgy, mint bármely más gyakorló módszer számára.

Látható mindebből, hogy a FREUD-féle lélekelemzés szin-

tén emlékekkel és automatáságokkal dolgozik. Sem ezek, sem azok nem érvényesülhetnek a nemtudatban, mivel készségek, a melyek ha munkára fel nem szolgáltattak, csupán potenciális erőket képviselnek. Mihelyest ezek ingerlésre virtuális, kinetikus erőkké szabadulnak föl, tudatosakká is válnak. Öntudatlanok maradnak azonban mindakkor, valahányszor munkaközben az időleges tudatos komplexumba beleolvadnak. Ekkor a tudatba állításra és így a lélekelemzésre is hozzáférhetetlenekké lesznek.

FREUD szerint a tudatosság az érzés vagy a képzet intenzitásától függ, az utóbbit pedig az érzelmi hangulat, azaz indulattöltés adja meg. Valahányszor az érzelmi hangulat elválik a lelki komplexumtól, az utóbbi nyomban nemtudatossá válik. A nemtudatos lelki-elemek egy része sohasem juthat szerinte a tudatba, egy másik része igen. Az utóbbiak ama előtudatos elemek, a melyeket a hozzájuk kapcsolódó indulattöltés visz fel az öntudatba. Az előtudat mintegy válaszfalat alkot az érzéki világ és a nemtudatos világ között és ennél fogva a tudat érzőszervének minősül. Ez az igazi lelkiség, mert kedv és kedvtelenség segedelmével megnyitja és elzárja a tudatot, hol az érzéki, hol az emlékbeli világ elől és evvel irányítja a lelki eseményeket. BLEULER szerint ez nem így van, mert a tudat az egész énkomplexumhoz való kapcsolat révén adódik meg. A mely lelki elem csupán az én valamelyes komponenséhez tapad, az nemtudatossá leszen.

Ezek a nézetek ellentétben vannak természettudományi ismereteinkkel, sőt egymással is. Első sorban a tudatnak nincsen intenzitása, hanem csak világossága, mert a tudat nem erőjelenség, hanem annak eredménye csupán. A hőnek pl. van intenzitása, mert erőnyilvánulás, a víz forrásának azonban már nincsen intenzitása, mert az a hőhatás eredményeként mutatkozik. A víz forrása csak tömegesebb lehet, de a forrponton sem följebb, sem alább nem emelkedhetik, illetve nem sülyedhet. Így vagyunk a tudattal is. Homályosabban vagy világosabban tudni valamit lehet, a mennyiben kevés vagy sok lelki elem egyesül egyazon komplexum színező megvilágításához, de erősebben vagy gyöngébben tudni semmit sem lehet. Másodsorban

a tudat funkezió szülte folyamatos eredmény, azaz okozat lévén, képtelenség az is, hogy tisztán a lelki komplexumhoz csatlakozó affektus töltése adná meg a komplexumnak tudatosságát. Más szóval lehetetlen, hogy az indulat legyen a tudat egyedüli oka. Hiszen a komplexumban egyesülő minden lelki elem hozzájárul a tudat világosságához és van indulatmentes, közönyös tudatunk éppen úgy, mint a hogy van öntudatlanság a heves affektus magaslatán. Ellentmondás különben az a feltevés is, hogy az előtudat irányítja az indulatot, a mikor az indulat oka a tudatnak. Ugyanez mondható a BLEULER-féle énkomplexumra vonatkozólag, mivel vannak az „én“-hez olvadó nem tudatos érzések, pl. a közérzetek, és lehet az énkomponens is önállóan tudatos, pl. az álomkép vagy a szomnambulía keretében. Be nem bizonyítható dogma továbbá az, hogy a tudatnak összes kvalitásait az indulat adná meg: hogy a nemtudat csak az előtudaton át válhatik tudattá; és hogy az előtudat olyan szemléelő tényező, tehát cselekvő erő, inkább személy volna, a mely mint természetfölötti érzőszerv, tárgyként irányítaná az érzéseket és a képzeteket, hol a tudatba emelve, hol onnét a tudatlanságba taszítva azokat. Ilyen dogmákkal dolgozva valóban mitológiai fantazmákat állítunk fel megszemélyesítve és megtárgyítva a világ erőit.

A nemtudatosra vonatkozó freudista elméletek ezek után el nem fogadhatók, mert mai természettudományi fogalmainkkal ellentétben állanak. De általuk még a FREUD-féle lélek-elemzéssel sem tudunk sokkal előbbre menni, mivel evvel is csak az emlékeket és az automatizmusokat sikerülhet befolyásolni. Ez a befolyásolás pedig, a figyelem és a gyakorlás munkája segédelmével, eddig is már sokféle más metódussal, pl. hipnózissal, ébersugallással, rábeszéléssel, biztatással, stb., sikerült.

II. Előadás kivonata.*

A freudizmus tanai a nemtudatos lelki elemeken alapulván, szükségessé vált a tudat és a nemtudat közötti viszonyokat ezen elméletnek megfelelően értelmezni. Felállítódott tehát a FREUD-

* Előadatott az 1914. május 9.-iki szakülésén.

féle sajátzerű asszociációs- és különleges indulatelmélet. A kettő egymással kapcsolatban megmagyarázni igyekeznek azokat a mechanizmusokat, a melyekkel FREUDÉK lélekelemző munkájuk eredményeit igazolják.

Természettudományi nézeteink szerint az érzéseknek és az azok felidézte emlékeknek czélja, hogy az élő szervezet általuk képesítve legyen a reáható ingerek között válogatni és egyúttal visszahatásaiban az ingerekhez czélszerűen alkalmazkodni. Ezt csak úgy teheti meg, ha érzéseit szükség szerint egymáshoz viszonyítani, a régebben voltaképp újból értékesíteni, egyeseket kiválóan előtérbe tölteni, másokat egybeolvasztani, ismét másokat kellőképpen sorakoztatni, némelyeket czélszerűen készségbe gyakorolni és sokat a tudatból kirekeszteni tud. Ezt a feladatot az agyvelő társító rendszerei és készülékei teljesítik.

A társításnak vannak szenvedőleges időbeli és erőbeli tényezői. Az időbeliek a találkozó reflexesemények agonizmusán és antagonizmusán alapszanak. Az agonizmusban levők egymást kölcsönösen támogatják és evvel a velük járó érzéseket is a tudatban társulásra terelik, bezzentik. Az antagonista természetűek a reflexeredményeket kölcsönösen megnehezítvén, az illető érzéseknek tudatba jelenését fékezik és gátolják. Ily módon az érzéstársulások bezzentése és gátolása adódik meg. Az erőbeli tényezők az ingerek, illetve az érzések intenzitásával dolgoznak. Általuk az erős érzések kiválása (differenciáció) és a gyöngéknek komplexumba egyesülése (integráció) létesül. A terelő bezzentés és a gátoló fékezés, valamint a kiválás és az egyesítés cselekvőleges úton is megtörténik. Tudniillik a begyakorlás ténye a társulás idegútait időazonos bezzentésre kiköszörüli; a figyelem reflexei pedig az érzés-kiválást biztosítják. Evvel szemben a fáradás gátolást, a figyelem hiánya egyesítést cselekvőlegesen közvetít. Vannak időközös érzések is, a mikor két vagy több érzés egymással ugyan nem, de egy közös harmadikkal időazonosságban létezik. Az időazonos kiválás tudatos érzésvegyülést, az időazonos egyesítés tájékoztató érzés egybeolvadást hoz létre. Az időközös kiválás a gondolkodásnak érzéssorakozását, az időközös egyesülés az értelem érzésasszimilációit teremti.

FREUD szerint az érzések és a képzetek társulása csupán

szenvédőleges időazonosság és hasonlóság alapján történik. Cselekvőlegesennek talán a czelképzetet, az indulatot vagy a cenzurát tartja? Ugyanis úgy véli, hogy az izgalom energiája a nemtudatos czelképzetből indul ki, sajátmaga választotta társító úton vonul tova, a míg végre figyelmet kelt. Ebben a vonulásban az indulat vezet. Az indulat, e tan szerint, az állandóan egyenletes tónusra törekvő intracerebrális izgalomnak tónusbeli egyenetlen elosztódása, a melynek főtulajdonsága az, hogy az egyik lelki tartalomról a másra elvezethető. Ezáltal a tónus egyensúlya ismét helyreáll. Az indulat köti egységbe az érzéféleségeket. Az indulat-telített egység komplexumot alkot. A leg-erősebb egység az énkomplexum. A figyelem FREUD szerint nem egyéb, mint valamely komplexumnak, indulatgerjesztette állapota. Némely komplexum többrendbeli indulattöltéssel bír. Ezek egyike betörhet más komplexumba elmozdítván ez utóbbinak affektivitását. Az indulat eközben az asszociáció útjain ömlik. Ömlését a cenzura irányítja. A cenzura a lélek bíráló fóruma, a mely az indulat izgalmanak oda- vagy eltolásával tereli/vagy fékezi a lelkielemeknek tudatbajútását. Továtolódáskor az izgalomnak feltorlódása kedvetlenséget, megrítkulása kedvet éreztet. Az előbbitől az utóbbihoz való áramlás kívánságot eredményez. A cenzura meg is óvja a lelket a nemtudatos elemek inváziójától, mert defenzióval ellentállást, agresszióval elfojtást létesít. A konvertálás pedig akkor jön létre, a mikor az indulattöltés testi reakciókra tereltetvén, véglegesen levezetődik. Valahányszor a levezetődés helyett az indulattöltés más érzéskomplexumra vitetik át, a determináció mekánizmusával van dolgunk. Ez utóbbi sűrűsödésnek (*compressio*) nevezik, a mikor az új komplexum ezúton megerősödik, ellenben eltolódásnak, (*substitutio*) mondják, a mikor az eredeti, indulattöltésétől megfosztott, komplexum egyúttal az nemtudatba eltolódik. Van még egy, átszellemítésnek (*sublimatio*) jelezhető mekánizmus, a melynél az indulat, áttelepítés közben, magasabbrendű komplexumhoz csatlakozván, ideálisabb természetű érzelemmé vedlik át. Ide tartoznak a szimbolumok is, a melyek az indulattöltötte másodlagos komplexumok által az indulatuktól megfosztott eredeti komplexumok örökébe lépnek és azokat ezentúl helyettesítik.

Ezen asszociációs elmélet sehogysem fejt meg a felállított mechanizmusokat és nagyon sok ellentmondást tartalmaz, eltekintve attól, hogy természettudományi szempontból nézve meg nem állhat. Valóban tisztán szenvedőleges asszociációval sem a célképzet, sem a cenzura, sem az egyes mechanizmusok meg nem magyarázhatók. Cselekvőleges tényezőkre is van szükség. Hiszen a célképzet és a cenzura döntő formában cselekszik. Nem lehet azonban az ellenmondások miatt kitalálni, melyek volnának azok a cselekvő erőtényezők? A célképzet nem lehet ilyen, mert, bár önmaga választja az izgalom áramlásának útjait, őt is az indulat vezeti. Az indulat sem képes erőtényezővé minősülni, mert ezt még éppen a cenzura irányítja. De még a cenzura sem alkalmas ilyen szerepre, mivel az indulat nélküle önhatalmulag köt össze komplexumokat. Talán az asszociációs folyamata a keresett erőtényező? Ez sem lehetséges, hiszen az asszociáció nem létesíti FREUD szerint, hanem csak elszenvedi az érzéskapcsoló indulattorlódásokat. Furesa még az is, hogy a freudizmus tagadván az akaratszabadság létezését, mégis a cenzurában külön bíráló fórumot állít fel. Mindezek csupa ellenmondások, a melyek az okot az okozattal, az erőt az eredménnyel, a tárgyat a tartalommal tévesztik össze.

Az indulat fogalma sem egységes a freudisták táborában. Hol az energia különös alakjának tekintik azt, hol az izgalom egyenlőtlen elosztódására vezetik vissza, hol pedig az érzések egyik kiegészítő részének, illetőleg tulajdonságának vélik, a mely minőséget ad a tartalomnak. Ezzel szemben a természettudományi felfogás más, t. i. az, hogy az érzelem önálló érzésfaj, amely független az érzések kvalitásaitól és azok intenzitásaitól, inkább az agyvelő működő részeinek tápláltságától és az érzések térbeli s időbeli arányaitól, tehát közérzetektől függ. Az érzelem különállólag az emlékebe hívható, mesterséges beavatkozásokkal előidézhető és meggátolható, szténias és aszténias ellentétes formáiban is összetársulni képes, bármely más reflexeseményhez hasonlóan inger által váltódik ki és visszahatásokkal párosul, sőt intenzitása éppenséggel egyenes arányban áll a vele kapcsolatos organomotorius reakciók nagyságával. Ez utóbbiaknak hevessege révén végül testi-lelki indulattá (orgazffa musektus) is fokozódik.

Mindezekkel szembe száll a FREUD-féle indulat-elmélet. Mi helyest FREUD szerint az indulat el tud válni a képzettől, már is önálló valaminek bizonyul, mert mindaz, a mi csak tulajdonsága, kvalitása valamely érzésnek, az öle elválni képtelen. Ha pedig önálló valami, akkor egyfelül energiaként jelentkezhetnék, másfelől energia szülte eredmény is lehetne. Önálló energiának nem minősülhet a freudizmus értelmében, mivel a cenzura által irányítatik, de a cenzura eredménye sem lehet, mert önállóan a tudatba emel és onnét lesülyeszt képzeteket.

Ugyanez áll a FREUD-féle mechanizmusokról. Ha az indulat nem erőteljes, akkor nem érvényesítheti az ellentállás defenzióját vagy az elfojtás agresszióját. Ha pedig erőteljes és reakciókkal jár, akkor lehetetlen, hogy konvertálásnál az indulat a saját reakciójára vitessék át. Éppen így tarthatatlannak a sűrűsödések, az eltolódások, a szimbolumok determinációi, mert üres kimagyarázások csupán és mert a cenzura hatalmának absolutizmusát elismerni nem lehet. Képtelenség egyébként az is, hogy érzések vagy képzetek a tudatból véglegesen a sűrű emlékebe idézés révén kiküszöböltesse, hiszen minél sűrűbben és világosabban állítódik valami a tudatba, annál erősebben s hivebben tapad oda.

Mindezekből kifolyólag KRONFELD helyesen mondja, hogy a freudizmus tanai az energia homályos fogalmán buknak el. ISSERLIN joggal hangsúlyozza, hogy a FREUD-féle mechanizmusok létezését semmivel sem lehet bizonyítani és HUSSERL nem ok nélkül állítja, hogy FREUD-éknál a kimagyarázások valóságos ipara fejlődött ki. Különben jó nagy része annak, a mit a freudisták a lélekelemzéssel művelnek, sugallásnál nem egyéb, a mit pedig a sugallások eredményeibe belemagyaráznak, az éppenséggel a kártyavetés tudományával egyenrangú interpretáció.

III. Előadás kivonata.*

A freudizmusnak leglényegesebb része az ivarelmélet. A többi elméletek csakis ennek az egynek megalapozására szolgálnak. Sőt a mechanizmusok is erre a célra lettek kieszelve. Kiin-

* Előadatott az 1914. május 16.-iki szakülésen.

dulási pontja pedig az egésznek a lélekelemezés kathartikus módszere.

FREUD az idegbajos tüneteket előrement kedvtelen élmények utóhatásainak tekinti. A fájdalmas, kínos, bántó ijesztő, ellentmondó ki nem elégített érzések, ha sokáig szándékosan vagy kényszerítve elnyomattnak, kellő lereagálásban nem része-sülvén, FREUD szerint, elveszítik indulattöltésüket. Ez által nemtudatosokká válnak, de a háttérben érvényesülnek, mert a róluk levált és elfojtott indulatok kóros képzeteket, kóros reakciókat hoznak létre. Így keletkeznek a hiszteria, a neuraszténia, az angoneurozis, az obszesszió, stb.-beteges jelenségei. E betegségek tehát megszüntelhetők, ha a nemtudatba süllyedt érzés a tudatba visszaemeltetik és az újra hozzáfűzött indulat révén véglegesen lereagálódik. Ez utóbbi a lélekelemezéssel csökkönthető.

Minden embernek vannak kedvtelen élményei, kínos emlékei, elfojtott vágyai, ijesztő álmái. Mégsem lesz mindenki idegessé. A világrahozott ideges alkat ellenére sem betegszik meg mindenki, mivel akárhány neuropatiás egyén a betegség küszöbén innen marad egész életén át. Ez a belátás érlelte meg FREUDnak azt a meggyőződését, hogy csupán a ki nem elégített ivarélethez támadhatnak ama kedvtelen élmények, a melyeknek kénytelen elfojtása eredményezi a betegségeket. Egyfelől az ivarószton van az egyéni énnel a legszorosabb viszonyban, másfelől az ivarélettel kapcsolatos érzéseknek és képzeteknek elnyomását követeli leginkább a társadalmi erkölcs, szokás és illem. Ámde a felnőttek ivarélete rendszerint kielégíti az ösztönt. Nincs tehát szükség annak elfojtására. Csak a gyermekkorban reánk ható szexuális benyomások nyomán lehetetlen a kielégítés, illetőleg a rendes lereagálás. Ebből a felfogásból keletkezett az ivaréletlen korban szerzett kedvtelen olyan benyomások dogmája, a mely szerint minden idegbajos tünet az e korban elfojtott szexuálisnak terméke.

FREUD szerint már a bölcsőben kezdődik előkéj alakjában az ivarélet és megszakadásokkal folytatódik a gyermekéveken át a fanosodás időszakáig. Az érett korban objektumra talál az ösztön és természetes lereagálást keres. A gyermekkori szexu-

álítás érzéseit azonban elnyomja a lereagálás képtelensége és a társadalmi tilalom. E miatt azok indulata másfelé tör útát magának és az árván maradt képzet a gyermekkori amnézia áldozata leszen. A nemtudatba sülyed ugyan, de kóros reakciókban, avagy ideális szublimációkban azontúl is érvényesül, azaz ideges betegséget okoz. A lélekelemzésnek feladata ezután a tudatba emelni ismét ezen elfelejtett képzeteket, világossá tenni őket ott és végre erélyes indulat segítségével végleges lereagálásukat eszközölni. Minden neuraszténia, hisztéria, angioneurozisz vagy obszesszió ilyenformán a gyermekkorban létesült szexuális traumából támad és a traumát főleg a társadalmi ivarerköles váltja ki.

Ezen dogmával szemben jogosult kétkedések merülnek fel.

Erős érzések, képzetek és vágyak elnyomását követeli a létérti küzdelemben, a szociális együttlétben nemcsak a fajfentartás ösztöne, hanem az önfentartás ösztöne is. A kettő, lelki vonatkozásaiban, legalább is egyenértékű. Azonfelül a gyermekkorban a fajfentartás ösztöne még alszik, de annál hatalmasabban nyilvánul meg az életfentartás ösztöne. Sokkal természetesebb ez utóbbinak érett érzéseiben feltalálni az emlékeresés, az újjiszopogatás, az ölbevágás, a szeméremnélküli meztelenség, a játékközi birkózás, stb. vágyát, mintsem az infantilis sexualitás éretlen szunyadó ösztönében. Sőt még az érett ifjúkorban és a felnőtt korban sem olyan kizárólagos ám az ivaröszton hatalma. Nem törpül el egészen mellette a másik. Valamint az állati ivarösztonból is szublimálódnak — FREUD szerint — magasabbrendű ideális szerelmek és egyéb nemes érzelmek; úgy alakul ki az életfentartás ösztönéből az önkifejtés szublimáltabb ösztöne. Ez már a gyermekkorban mutatkozik az utánzás és a kíváncsiság értelemfejlesztő hatásában és folytatódik az ifjúkor tudásvágyában, az érett kór érvényesülési törekvéseiben. A testi-lelki tökéletesedés, gyakorlottság, kifejezőképesség, ügyesség és egyéb készség sokkal inkább szerzettetik meg az önkifejtés állandó ösztökölése révén, emmint az ivaröszton epizódszerű élményei során. A mozgás, a táncz, az ének, a sport, a virtuskodás, a mulatás és az élvezés vágyain határozottan nagyobb mértékben uralkodik az önkifejtés ösztöne,

mintsem az ivarösztön. És ha a tudomány, az irodalom, a művészet szublimációiba időszakosan bele is játszik a sexuális izgalom, a szerelem, a család; akármelyik ilyen tökéletesedésnek éppen olyan hatalmas rugójaként jelentkezik az önkifejtés ösztöne, a mely törekvéseiben szünetelést nem ismer. Mihelyest pedig az önfentartás és az önkifejtés ösztöneit egyenrangusítjuk a fajfentartás ösztönével; mihelyest amannak törekvéseiről is elismerjük, hogy azok kifejlődésük mentében alá vannak vetve a társadalmi tilalmak czerféleségének: már is megdöntöttük a FREUD-féle ivarelméletet.

A FREUD által közlött esetek sem fogadhatók el az ivarelmélet bizonyítékai gyanánt, a mint azt ISSERLIN, KRONFELD, MÜNSTERBERG, MERCIER, HIRT, JANET, ASCHAFFENBURG, SPIELMEYER stb. elegendőképpen igazolták. Sokaknak ezek közül, valamint magamnak sem sikerült a lélekelemzéssel betegeinknél a sexuális okot feltalálni. Mindenkor a kimagyarázásnak többféle lehetősége mutatkozott.

A neurózisokra és az elmebajokra vonatkozó más ismereteink szintén ellentmondanak a FREUD-féle ivarelméletnek. Hiszen a tisztán ideges természetű betegségeknél is számos lelki és testi elváltozásra bukkanunk, a melyek a „psychopathiás“ alkat mellett kórokokként vissza nem utasíthatók. A túlingerlés okozta kimerülés, a túlpihenéssel járó fogyás, olyan erőváltozás, a mely — mint azt pl. a traumás-, a pszichotraumas-, a börtönneurozisoknál látjuk — az agyvelőnek és az idegrendszernek kimutatható károsodásait idézi elő. E szerveknek kóros anyagváltozásai még inkább alkalmasak a kórság keletkeztetésére. Emésztési, vérkeringési, lélekezési, szekréziós zavarok egyaránt közvetítik az ilyen betegségeket. A vérképezésnek és a vértisztulásnak rendellenességei ugyanazt eredményezik, kapcsolatban a vérmirigyek, a lép, a csontvelő, a máj, a vese, az emlő, a méh, stb. bajaival, a külső és a belső szekréció zavaaraival, hormonok, fermentumok, fertőzések, mérgezések, stb. útján. Kétségtelen, hogy létezik anaemiás, myxoedemiás, basedowos, klimakterikus neurozis. Tagadhatatlan, hogy van alkoholos, arteriosklerotikus, nikotinos, morfiomos alapon keletkezett idegbaj. Ennyi kézzelfogható betegségekiváltó ok fennfor-

gása mellett valóban nevetséges dolog az összes neurózisokat csupán egy-egy elfojtott gyermekkori sexuális emlékre visszavezetni, a mikor, tudjuk, hogy a legtöbb idegesség valamelyes önmérgezésnek vagy mérgezésnek szüleménye.

Hátramaradt még a lélekelemzésről szólani valamit. Ennek FREUD-féle metódusai részben régiek, részben újak, nagyobbára használhatók. Az ugynevezett kathartikus módszer főleg hevenyézett ötletes gondolatok, hívó szók adta reakciók és álmofejtések segédelmével elemez. Az elemzés eredményei azonban kimagyarázásra szorulnak és éppen a kimagyarázás vagy inkább a belemagyarázás mikéntje a lényeges. A gondolat megakadások, a reakciók pauzái, az emlékezésbeli hézagok, a nemtudatos igen és az akaratlan mosoly, a pulzus és a lélekezés változása stb. mindannyian olyan jelenségek, a melyeket kiki tettszése szerint magyarázhat. A hívó szók reakciói az esetek 60%-ában kevés értékűek. Az elfogultság, a zavartság a czél sejtése, a szándék tudata, a szemérem érzése a megbotránkozás, a hiuság, a tetszésvágy, az utálat, az érdeklődés, a közöny, stb. a mely befolyásolja őket, nagyrészt illuzoriussá teszi az értékeket is. Éppen olyan bizonytalanok a FREUD-féle álmofejtés eredményei. Eltekintve az álombeli képzetek véletlen konstellációinak összevisszaságától, nem várható, hogy a titkos, az elfojtott, az emlékebe fel nem idézhető lelki elemek jussanak ott túlsúlyra. Hiszen éppen a begyakorlott, könnyen felidézhető képzetek árasztják el ekkor leginkább a tudatot. Azonkívül az álmainkra hibásan szoktunk emlékezni, azokat az ébrenlét érzéseivel szoktuk kiszínezni és az álombeli munka is elferdíti a jelentkező képzeteket. Mindez rátereli az álmofejtőt a szimbolumok keresésére, azaz valósággal az álmoskönyv jelentőségére szállítja le az álmofejtéseket. Ki meri komolyan állítani, hogy álmainkban minden hosszukás tárgy „penis“-t, minden ürös tárgy „vagina“-t, minden repülés „coitus“-t minden gép „genitalia“-t, minden ágy és asztal házasságot és minden rabló „onaniat“-t jelent? Pedig FREUD ezt állítja!

Látható mindebből, hogy a kathartikus lélekelemzés eredményei tisztán a belemagyarázástól függenek és minőségükben is főleg pozitív és negatív szuggesztiók termékei. Ha az orvos

hónapokig vallatja a betegét; ha ezalatt belső lelki viszony támad kettejük között; ha hívő bizalom gerjed e miatt a betegben; ha hajlandóság ébred benne lelke feltárására; ha erős befolyást gyakorol reá az orvos minden szava: akkor valóban a gyóntató pap szerepét vállalja és csakugyan sugallásokkal dolgozik a lélekelemző. Az orvos ekkor részben kivallatja sugallásaival a betegből annak tudott titkát, részben beléje sugal sohasem tudott vallomásokat. Csakugyan hisztériás egyéneknél a legszembeszökőbb a siker, mivel az ilyen egyének kiváló mértékben sugallékonyak, mivel ezeknél erősen jelentkezik a nagyzó hazudozás és a kiáltó feltűnés vágya, mivel ezek mutatják óriási mértékben a váratlanra, a megdöbrentőre való törekvést. Különben ugyanezt az eredményt biztosítják mindazok a módszerek is, a melyek az emlékezés begyakorlását, erkölcsös affektusok nevelését, automatizmusok teremtését és ellensúlyozó gépiességek kialakulását elősegítik. Ilyenek a hipnozisz, az ébersugallás és a „psychotherapia“ minden rábeszélő, felvilágosító, magyarázó, bizalomkeltő, reménytnyújtó, erkölcsnevelő hatása. Valamennyi egyfelül kitanítja az értelmet a kóros reakciók tekintetében, másfelül fegyvereket ad a betegnek ezen reakciók leküzdésére.

A FREUD-féle lereagálás módszere is ellentétben van természettudományi ismereteinkkel. FREUD szerint a megtalált, kórságot okozó, képzet emlékeztetéssel a nemtudatból a tudatba emelendő mindaddig, a míg nemesak eléggé világossá válik, hanem akkora affektussal töltődik meg, hogy az utóbbinak erős reakciói által végképpen le is reagálódjék. Ilyenkor az elfojtott volt képzet állítólag megszűnik létezni és evvel vége van a bajnak. Feltéve, hogy a neurózis minden egyéb okait eltávolítottuk; feltéve, hogy a sexuális elfojtottságnak csakugyan a nyomára jöttünk; és feltéve, hogy a lereagálás is fényesen sikerült: vajjon biztosan meggyógyúlt-e ezáltal a beteg? Ki van-e zárva, hogy az elfojtott képzetnek kiküszöbölése után az egyén a bajába visszaessék? Éppenséggel nem. Sok freudista módon kezelt beteg esett már így vissza a bajába. Természetes is, mert valamely képzetnek hosszas és élénk tudatba-állítása inkább kizárja annak elfelejtését. Mihelyest pedig a képzet az

emlékbehívásra be lett gyakorolva, fokozódnak — ha vannak ilyenek — az általa okozott kóros reakciók.

A lereagálás ténye sem fér igen össze az energia ismert törvényeivel. Először is a felszabadult erők rendes körülmények között nyomban új erőltétessel visszapótolatnak és ezért a reakcióhoz való készség azontúl is fennmarad. Tehát az elfojtott volt és tudatra emelt képzet, a lereagálás által még nem semmisülhet, az emlékből ki nem törülhető, legfeljebb, a freudizmus értelmében, ismét a nemtudatba léphet át. Másodsor képtelenség az is, hogy az affektus organikus reakciói eszközöljék ezt a lereagálást, mivel ezen automatizmusok munkája ekkor nemesak erőnyilvánulás volna, hanem egyúttal erősítenező is. Egyébként az indulatelmélet megdőlésével megdőli a lereagálás lehetősége is. És így csak sugallással, valamint ellen-súlyozó automatizmusok begyakorlásával érhetőek el sikerek.

Összefoglalva a freudizmus előnyeit és hátrányait, azokat a következőképpen sorolhatjuk fel:

A freudizmus érdemei:

1. Az érdeklődő világ figyelmének a szubjektív lelki dolgokra való terelése;
2. a gyakorló orvosoknak reászorítása arra, hogy behatóbban foglalkozzanak betegeik lelki dolgaival is;
3. a nemtudatos lelki tényeknek újból való elismerése és igazolása;
4. ráútalás a sexuális tényezőknek fontosságára;
5. új lélekelemző módszernek feltalálása;
6. búzdítás a gyógysikerek biztosítására „psychotherapiával.”

A freudizmus okozta károk:

1. Hamis tanoknak felállítása és ezáltal az orvosi törekvéseknek megtévesztése, az orvosi kutatásnak hamis irányba való terelése, a betegségek lényegébe való káros ki-be-magyarázás;
2. a sexuális tényezőknek túlértékelése és ezzel a lelki infekciónak, az erkölcstelen panerotizmusnak terjesztése;
3. a laikusoknak, különösen a tanítóknak reászabadítása a lélekelemzésnek erotizmust kereső műveleteire és e miatt az erotikus tényezők szimatolása mindenütt, kivált a tanuló ifjúságnak minden botlásaiban és jeleskedéseiben;

4. az objektív terapiának elhanyagolása a szubjektív terapia egyoldalú túlzása okából;

5. az orvosi étika megsértése azon lehetőség nyújtása révén, hogy az orvos a beteg bizalmával visszaélhessen, a panerotizmust terjeszthesse és a kimagyarázó jóslás iparát űzhesse.